

Bősze Péter (szerk.): Magyar orvosi nyelv. Helyesírási útmutató. Medicina Könyvkiadó Zrt., Budapest, 2019. 256 lap

Az első orvosi helyesírási szótár 1992-ben jelent meg az Akadémia jóváhagyásával. A szótár elején a szerkesztők röviden összefoglalták az orvosi nyelv legfontosabb helyesírási kérdéseit. Foglalkoztak például az idegen írásmódú orvosi szavak toldalékolásával, a különírás és az egybeírás kérdéseivel, többek között az idegen és a magyar tagokból álló összetételek, a tulajdonnév + köznévi kapcsolatok, valamint az idegen írásmódú különírt elemekből álló kifejezéseket tartalmazó szerkezetek írásszabályaival. A szótár és az ott ismertetett elvek negyedszázadig szolgálták az orvostársadalmat. Ez alatt az idő alatt az orvosi helyesírásnak is létrejött egyfajta egységessége.

A helyesírás azonban csak akkor tudja betölteni társadalmi szerepét, ha szünet nélkül gondozzák. 1992 óta sokat fejlődött az orvostudomány. Új nézetek, módszerek, gyógyszerek, orvosi eszközök jöttek létre, és az orvosokban is nőtt az igény az egységesebb, helyesebb írásmód iránt. Ez a minden irányú fejlődés időszerűvé tette a változások, az új szavak és kifejezések írásával kapcsolatos kialakult szokások, szabályok összefoglalását.

Az új szabályzat és egy új szótár megalkotásának hatalmas (és hálátlan) munkáját Bősze Péter professzor vállalta magára. Az ő irányításával sok cikk jelent meg a Magyar Orvosi Nyelv című folyóiratban az orvosi helyesírás egyes területeinek a kérdéseiről. Gyakran vitát is indított időszerű kérdésekkel kapcsolatban, és sok jó javaslatot meg is fogadott. Egyeztetett a Magyar Tudományos Akadémia egyes osztályainak, bizottságainak elnökeivel és tagjaival, továbbá a Medicina Könyvkiadóval és a Semmelweis Kiadóval.

Az orvosi helyesírási szabályzat fontosnak tartotta a helyesírás teljes egységét, ezért a szabályok nagy része összhangban van a magyar helyesírás szabályai 12. kiadásával. Csupán akkor van eltérés ettől, amikor valamelyik társtudomány (Akadémiától jóváhagyott) szabályarendszere eltér a magyar helyesírás szabályaitól, például az orvosi-biológiai, a kémiai, a gyógyszerészeti szaknyelvben, valamint az orvosi csoportnevekkel kapcsolatban.

A magyar orvosi-biológiai szaknyelv helyesírási útmutatóját a gyakorló biológusok, kutatók és orvosok szemszögéből állította össze a szerző sok-sok vita után, közös gondolkodás eredményeként, nyelvészek, szerkesztők, kutatók, gyógyszerészek és orvosok együttműködésével.

Az orvosi csoportnevek fejezet összeállításához át kellett tekinteni a magyar orvosi szaknyelveket, a vezető folyóiratokat. A ma használatos egyetemi tankönyvekben ezeknek a neveknek az írása meglehetősen vegyes, például egyesek *SH2 domént*, *BRCA gént*, *STAT családot*; mások *SH2-domént*, *BRCA-gént*, *STAT-családot* írnak – sok hasonló mellett –, de még ugyanabban a könyvben sem egyformán. Sőt találkozhatunk olyannal is, hogy egyetlen oldalon írják így is, úgy is. Az összevisszaság oka lényegében a szabályozatlanság volt, a vonatkozó helyesírási szabályok hiánya. A helyesírási útmutatóra tehát égetően nagy szükség volt, és hogy mennyire, kiderült abból is, hogy a hosszas egyeztetés alatt a szerkesztőségek már az egyeztetésre küldött nem végleges változatot alkalmazni kezdték.

Hosszas előkészítő munkálatok után született meg a jelen szabályzat, amelyet sokan és többször is átnéztek, és az Akadémia illetékes bizottságai, osztályai is jóváhagytak.

A szabályzat minden apró helyesírási részletkérdésre kitér, és alaposan körüljár minden nehézséget. Bizonyos részeit nem orvosok számára is tanulságosak. Az összeállítás 10 fejezetből áll:

1. Az orvosi nyelv helyesírása – általános tudnivalók
2. A különírás és az egybeírás. A szóösszetételek nehézségei
3. Tulajdonnevek az orvosi-biológiai irodalomban
4. Az idegen orvosi szavak és szószerkezetek írása
5. Írásjelek – orvosi nyelvi sajátosságok

6. Mozaikszók és rövidítések az orvosi nyelvben
7. Tartozékelemek az orvosi-biológiai nyelvben
8. A számok és a keltezés – orvosi nyelvi vonatkozások
9. Az orvosi csoportnevek írása
10. A gyógyyszernevek és az orvosi műszerek, termékek neveinek írása

Minden fejezet egy-egy helyesírási kérdéskört részletez úgy, hogy az időhiánnyal küzdő egészségügyi dolgozók, szerzők, szerkesztők egyszerűen és gyorsan választ kapjanak a felmerülő kérdéseikre. A szerző szem előtt tartotta azt, hogy számos olyan szabály, nyelvtani fogalom létezik, amelyekről az idősebb orvosnemzedék még nem is hallott, valamint hogy változtak a szabályok, és a nyelvi ismeretek is olykor megkophattak a hosszú évek alatt. Ezért építette be a könyvbe néhány nyelvtani fogalom meghatározását is.

A szabályokból kiderül, hogy az eddigi írásmódok túlnyomórészt változatlanul maradtak; csak kevés szó írása módosult, ezzel többnyire elismerve a már egyébként is elterjedt, helyesírási írásmódokat.

A szerző a szabályzat megszövegezésekor érthetőségre és világosságra törekedett; tudatosan került a sajátos nyelvészeti kifejezéseket; igyekezett közismert, nem csak a nyelvészetben használt szavakat, értelmezéseket alkalmazni.

A Bevezetésben Bősze Péter hangsúlyozza, hogy a helyesírási útmutató nem egy ember munkája. Sokak fáradozása segítette a könyv elkészítését, ezért név szerint mindenkinek köszönetet mondott a segítségéért.

A magyar orvosi helyesírás az általános helyesírási szabályzathoz hasonlóan nem törvény, hanem javaslat. Az orvosi nyelvet hivatalosan használóknak (kutatók, publikáló orvosok stb.) azonban kötelező ezeket az eljárásokat követni. Természetes, hogy a törvényeket sem tudja fejből minden jogász, az orvosoknak is fel kell ütniük a szabályzatot, hiszen a magyar helyesírásra az jellemző, hogy nemcsak nyelvtani alapú szabályokat, hanem hagyományt követőket is tartalmaz.

Tökéletes szabályzat nincsen. Gyakran maguk a nyelvészek is elgondolkoznak azon, hogy egy-egy szóra két meglévő szabálypont közül melyik vonatkozik valójában. Éppen ezért a szerző várja a jobbító szándékú hozzászólásokat és véleményeket, amelyeket a további kiadásokban és a készülő szótárban fel tud majd használni.

Keszler Borbála
professor emeritus
ELTE BTK
Mai Magyar Nyelvi Tanszék